

ร่างข้อเสนอยุทธศาสตร์

สุขภาวะชาวนา: การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายองค์กรชาวนา

วิสัยทัศน์ (Vision) “ชาวนามีความเข้มแข็ง พึ่งตนเอง มีคุณภาพชีวิตที่ดี”

เป้าหมาย

เพื่อให้ชาวนามีความมั่นคงในชีวิตและมีศักยภาพในการดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเอง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สามารถบริหารจัดการการผลิต และยกระดับมูลค่าผลผลิต เพิ่มรายได้อย่างมีประสิทธิภาพแบบครบวงจร โดยใช้ภูมิปัญญาผสมผสานองค์ความรู้สมัยใหม่ ลดการใช้สารเคมี เพื่อสุขภาพและดูแลระบบนิเวศน์ในนาข้าว และรักษาสิ่งแวดล้อม สร้างทักษะในการปรับตัวและรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก พร้อมทั้งสร้างและพัฒนาชาวนารุ่นใหม่ และเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรเครือข่ายชาวนาให้มีความต่อเนื่องอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์

สุขภาวะชาวนาประกอบด้วย ๕ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเยียวยาภาวะวิกฤติ
๒. ยุทธศาสตร์ด้านการฟื้นฟูภูมิปัญญาและการจัดการตนเอง
๓. ยุทธศาสตร์ด้านการลดการเจ็บป่วย
๔. ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มรายได้
๕. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสุขภาวะชาวนา

๑. ยุทธศาสตร์ด้านการเยียวยาภาวะวิกฤติ โดยภาครัฐ (เน้น ชาวนาที่มีฐานะยากจน) ประกอบด้วย กลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ การป้องกันและเยียวยาจากสภาวะวิกฤติอย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ปรับโครงสร้างหนี้สินของชาวนา ทั้งหนี้ในระบบ หนี้นอกระบบ และหนี้จากนโยบายของรัฐ โดยในส่วนของหนี้ที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ภาครัฐควรมีมาตรการเยียวยารับผิดชอบอย่างเหมาะสม

๒) เสริมสภาพคล่องเงินทุนปลอดดอกเบี้ย หรืออัตราดอกเบี้ยต่ำ ให้กับระบบสหกรณ์ เพื่อสามารถขยายปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกจากชาวนาสมาชิกนำไปแปรรูปเพิ่มมูลค่าจำหน่ายให้ได้ราคาดี ซึ่งเดิมรู้จักในชื่อ “โครงการเชื่อมโยงสินเชื่อเพื่อการผลิตและบริการตลาดข้าวของสหกรณ์”

๓) ให้ความคุ้มครอง เยียวยาชาวนาที่ได้รับผลกระทบที่ดินทำกินจากคำสั่งและนโยบายของรัฐ

๔) จัดระบบประกันความเสี่ยงภัยทางการเกษตร ทั้งในการผลิต และการส่งออก

๕) จัดให้มีมาตรการรักษาเสถียรภาพราคาข้าว เช่น ระบบสต็อกข้าว กองทุนรักษาเสถียรภาพราคาข้าว

กลยุทธ์ที่ ๒ การส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาในภาวะวิกฤติ โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) สนับสนุนค่าใช้จ่ายการจัดการปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์ข้าว ปุ๋ยสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง

๒) การควบคุมอัตราค่าเช่านา และราคาปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ ให้อยู่ในระดับราคาที่เหมาะสมเป็นธรรม

๓) สนับสนุนส่วนต่างราคาข้าวเปลือก ระหว่างราคาที่ยานาขายข้าวได้กับระดับราคาที่ควรจะเป็น ซึ่งคุ้มต้นทุนและมีส่วนเหลือตามความเหมาะสม

๔) ส่งเสริมสนับสนุนชาวนาปลูกพืชเสริมในช่วงที่เว้นจากการทำนา หรือสร้างงาน สร้างอาชีพเสริมในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวนามีรายได้เพิ่มนอกเหนือจากการทำนา

๕) ทรณรงค์ส่งเสริมค่านิยมการบริโภคข้าวไทย

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการฟื้นฟูภูมิปัญญาและการจัดการตนเอง ประกอบด้วยกลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ การปกป้องคุ้มครองอาชีพชาวนา โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ มาตรฐานเกี่ยวกับเรื่องข้าวที่ล้ำสมัย เป็นอุปสรรค ไม่เหมาะสม (เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการเช่าที่นา และการค้าข้าว) ให้ทันสมัย เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมพัฒนาแก้ปัญหาในเรื่องข้าวและชาวนาอย่างยั่งยืน

๒) เร่งออกพระราชบัญญัติที่สำคัญ เช่น พ.ร.บ.ว่าด้วยข้าวและชาวนา

๓) ตั้งกองทุนข้าวและชาวนา (เพื่อสนับสนุนการศึกษา ค้นคว้าวิจัยพัฒนาพันธุ์ข้าว พัฒนาการแปรรูปข้าว/สนับสนุนการผลิตข้าว/แปรรูปเพิ่มมูลค่าข้าว/จัดการตลาดข้าว/รักษาเสถียรภาพราคาข้าว) ด้วยการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ และการสมทบทุนจากภาคเอกชน (ด้วยมาตรการจูงใจด้านการหักลดหย่อนภาษี และการเก็บภาษีจากการนำเข้าสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม)

๔) จัดให้มีแผนแม่บท (Master plan) ว่าด้วยข้าวและชาวนา โดยยึดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ซึ่งกำหนดแนวทางมาตรการในการส่งเสริมพัฒนาแก้ปัญหาในเรื่องข้าวและชาวนาอย่างยั่งยืน จะต้องทำอะไร อย่างไร โดยใคร หน่วยงานไหนบ้าง เป็นต้น

๕) จัดให้มีสถาบันข้าวครบวงจร รับผิดชอบส่งเสริมสนับสนุนการผลิตข้าวครบวงจร ตั้งแต่การผลิตตลอดจนถึงการตลาด โดยมีผู้แทนองค์กรชาวนาร่วมเป็นแกนหลักของการดำเนินการ

๖) เร่งออก พ.ร.บ.คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม/โฉนดที่ดินทำกินผืนแรก เพื่อคุ้มครองพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว และจัดสรรที่ดินให้กับชาวนาที่ไม่มีที่นา หรือมีที่นาลน้อยไม่เพียงพอต่อการยังชีพของครอบครัว

๗) ควบคุม กำกับดูแล การทำเกษตรพันธะสัญญา (Contract farming) ให้มีความเป็นธรรมทั้งต่อชาวนาและคู่สัญญา

๘) ปกป้องคุ้มครองพันธุกรรมข้าวสำหรับชาวนาไทย

๙) สร้างผู้สืบทอดอาชีพการทำนา (ชาวนารุ่นใหม่) ปลูกฝัง เปิดโลกทัศน์มุมมอง นำพาเยาวชนคนรุ่นใหม่ นักเรียน นิสิต นักศึกษา เข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับเรื่องข้าวและการทำงาน เช่น การเป็นอาสาสมัครข้าวและชาวนา การเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการเกี่ยวกับข้าวและชาวนา อาทิ การร่วมค่ายอาสาพัฒนา การร่วมโครงการชาวนาวันหยุด การร่วมกิจกรรมในโรงเรียนข้าวและชาวนา เป็นต้น

๑๐) สนับสนุน พัฒนา ยกระดับชาวนาปัจจุบัน ให้เป็นชาวนาชั้นนำ (Smart Farmers) และชาวนามืออาชีพ (Professional Farmers)

๑๑) ส่งเสริมระบบการออมเพื่อเป็นหลักประกัน และสนับสนุนระบบสวัสดิการสำหรับชาวนา (ออก พ.ร.บ. กองทุนสวัสดิการชาวนา)

กลยุทธ์ที่ ๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรของชาวนาให้ครอบคลุมและต่อเนื่อง โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาให้กลุ่ม/องค์กรของชาวนา (ที่มีอยู่เดิมและที่รวมตัวจัดตั้งใหม่) มีความเข้มแข็ง “สามารถบริหารจัดการเรื่องข้าวตลอดกระบวนการ (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ)” ด้วยตนเอง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฟังตนเองได้อย่างมั่นคงยั่งยืนในระยะยาว มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นทัดเทียมประชาชนกลุ่มอื่นในสังคม

๒) ให้การศึกษาอบรม (ผ่านกลไก เช่น สถาบันพัฒนาชาวนา คลินิก/โรงเรียนชาวนา ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ หรือ ผ่านโครงการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวให้ชาวนา ของกรมการข้าว โดยเฉพาะจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชาวนา ในการบริหารจัดการผลิตตลอดจนถึงการตลาดข้าว และการพัฒนาระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของชาวนา เป็นชาวนามืออาชีพ ชาวนาที่มีความปราดเปรื่อง ชาวนาชั้นนำ (Smart Farmers)

๓) ปรับระบบความคิดของชาวนาให้ก้าวทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงให้ความสำคัญกับการผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี มีความปลอดภัยต่อการบริโภค เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวโอสภ

๔) หนุนรงค์ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของ มีความรักหวงแหน กลุ่ม/องค์กร ชุมชน สังคม ท้องถิ่นของตนเอง ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ผ่านกลไก เช่น การจัดให้มีเวทีร่วมปรึกษาหารือระหว่างชาวนา พ่อค้าจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์การเกษตร โรงสี โรงงานแปรรูป พ่อค้าข้าว ผู้บริโภค ที่อยู่ภายในท้องถิ่น เพื่อร่วมคิด วิเคราะห์ ประสานความต้องการ เชื่อมโยงบูรณาการ ร่วมบริหารจัดการตนเอง

๕) ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายกลไกเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างองค์กรชาวนาต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก ให้มีเอกภาพทางความคิด ที่มาจากการมีส่วนร่วมระดมความคิดเห็นจากทุกองค์กร เป็นระบบเครือข่าย เพื่อยกระดับความสามารถในการเจรจาของชาวนา และเพิ่มศักยภาพในการกำหนดนโยบายระดับประเทศ นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เกิดประโยชน์ตรงเป้าหมายการพัฒนา

๖) ปฏิรูประบบการให้สินเชื่อของสถาบันการเงินให้เอื้ออำนวยต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชาวนา สนับสนุนเงินทุนปลอดดอกเบี้ย หรืออัตราดอกเบี้ยต่ำ ให้กลุ่ม/องค์กรของชาวนา ใช้เป็นทุนจัดหา/ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานการผลิต การแปรรูป การตลาด (เช่น แหล่งน้ำในไร่นา ยุงฉาง ไซโล โรงสี โรงงานแปรรูป) และเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการรวบรวมผลผลิตข้าว แปรรูปข้าว และทำการตลาดข้าว โดย

กำหนดให้กลุ่ม/องค์กรของชาวนามีส่วนรวมในการดำเนินการดังกล่าว เช่น ร่วมสมทบทุน หรือเป็นผู้รับช่วงการบริหารจัดการดูแลบำรุงรักษา และภาครัฐให้การช่วยเหลือเล็กน้อยตามส่วนสมทบ หรือระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่ม/องค์กรของชาวนา

๗) ส่งเสริม สนับสนุน การสะสมสร้างทุนของชุมชนชาวนา เพื่อเป็นธนาคารของชุมชนชาวนาแต่ละชุมชน ซึ่งบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนของชาวนา

กลยุทธ์ที่ ๓ การจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติแก่ชาวนาอย่างครบถ้วน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ให้มีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลเพื่อชาวนาโดยเฉพาะเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลักการตลาด แนวทางลดต้นทุนการผลิต แนวทางเพิ่มผลผลิต แนวทางเพิ่มคุณภาพผลผลิต แนวทางการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม และภูมิปัญญาดั้งเดิม ซึ่งควรบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ เป็นต้น

๒) ให้มีการพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรหรือผู้นำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้มีความพร้อมในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้นำรุ่นใหม่

๓) ให้มีระบบการจัดการและนำเสนอข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่ชาวนาสามารถเข้าถึงและเข้าใจได้ง่าย

๔) ให้มีการเพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวนาที่หลากหลายและรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น สนับสนุนให้มีสถานีวิทยุ/โทรทัศน์ที่เป็นสถานีเกี่ยวกับชาวนาโดยเฉพาะ ส่งเสริมให้มีกลุ่มไลน์เพื่อถ่ายทอดข้อมูลแก่ชาวนาแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม เป็นต้น ซึ่งควรจัดให้มีการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมอบหมายให้ กสทช. กรมประชาสัมพันธ์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานหลัก

๕) ให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชาวนาทุกจังหวัดสู่สาธารณชนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และถ่ายโอนข้อมูลระหว่างกันของชาวนา

กลยุทธ์ที่ ๔ การรณรงค์สร้างค่านิยมชาวนาให้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของชีวิตและส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะอย่างแพร่หลาย โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสร้างค่านิยมชาวนาไทย ประกอบด้วย

(๑) มีอุดมการณ์ชีวิตและความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของการเป็นชาวนา

(๒) มีศรัทธาเชื่อมั่นในการพึ่งพาตนเอง

(๓) มีจิตสำนึก ซื่อสัตย์ภักดีและมีความเป็นเจ้าของกลุ่มองค์กรของตนเอง

(๔) มีศรัทธาเชื่อมั่นในการน้อมนำจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต และการทำนา

(๕) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

(๖) มีความมุ่งมั่น สนใจใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง การประกอบอาชีพและดูแลรักษาสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ

(๗) มีการปฏิบัติตามคู่มือคำแนะนำในการใช้ปุ๋ย ยา ฮอร์โมน สารควบคุมป้องกันและกำจัดวัชพืช โรค แมลงศัตรูพืช อย่างเคร่งครัด

๒) สร้างมาตรฐานใจให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมชาวนาเพื่อให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย

๓. ยุทธศาสตร์ด้านการลดการเจ็บป่วย ประกอบด้วยกลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ พัฒนาการความรู้ ปรับทัศนคติและศักยภาพการขยายตัวของระบบข้าวอินทรีย์อย่างครบถ้วน โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) พัฒนาการความรู้และปรับทัศนคติ ได้แก่ การปรับทัศนคติ สร้างระบบความคิดใหม่ ระบบนิเวศน์ในแปลงนา การไม่เผาฟาง การใช้วัสดุธรรมชาติและสมุนไพรทดแทนสารเคมี การพัฒนาพันธุ์ข้าวนาปรังนาปีด้วยตนเอง (การคัดเลือก การผสม การจัดเก็บ การทดสอบความงอก) การปรับปรุงบำรุงดินและระบบนิเวศน์ในดิน (ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด จุลินทรีย์แห้ง/น้ำ) และพิษภัยจากสารเคมีการเกษตร เป็นต้น

๒) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงวิทยาศาสตร์ และกระทรวงศึกษาธิการ จัดทำการรวบรวมข้อมูลและเผยแพร่ภูมิปัญญาทั้งแบบดั้งเดิมและสมัยใหม่ เพื่อผสมผสานองค์ความรู้ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น การทำเกษตรกรรมปลอดภัย แพทย์แผนไทย การดูแลสุขภาพ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และอาจปรับระบบการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา โดยบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับข้าวและชาวนา เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ช่องทางการสื่อสารถ่ายทอดเทคโนโลยีสำหรับชาวนา เช่น คลินิกเคลื่อนที่ โรงเรียนชาวนา (ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ สะดวกต่อการ ใช้บริการ) หอกระจายข้าวหมู่บ้าน ฯลฯ

กลยุทธ์ที่ ๒ การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของระบบข้าวอินทรีย์ด้วยมาตรการจูงใจที่ครอบคลุมและเข้มข้น โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ผลักดันกลไกการสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินของกลุ่มชาวนารายย่อยที่ผลิตข้าวอินทรีย์ เช่น ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินและกลไกต่าง ๆ ฯลฯ

๒) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของกลุ่มชาวนารายย่อยผู้ผลิต และผู้ประกอบการที่ขับเคลื่อนการพัฒนาข้าวอินทรีย์ เช่น กระบวนการจัดทำแผนปฏิบัติการ การจัดตั้งคณะกรรมการที่ประกอบด้วยหน่วยงานและภาคีองค์กรเครือข่ายต่าง ๆ

๓) เน้นการขยายผลกับกลุ่มชาวนารายย่อยที่ผลิตข้าวอินทรีย์อยู่แล้วเป็นหลัก เช่น ให้การสนับสนุนกลุ่มชาวนารายย่อยที่ผลิตข้าวอินทรีย์อยู่เดิมในสัดส่วนที่เกินร้อยละ ๕๐ ของกลุ่มทั้งหมดที่จะได้รับการส่งเสริม

๔) นำแนวคิดทางการตลาดมาปรับใช้กับการผลิตข้าวคุณภาพ ด้วยการสร้างเรื่องราวของข้าว (Story Rice) เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถจำแนก การผลผลิตข้าว ๒ กลุ่ม จากกลุ่มที่มีกระบวนการทำนาปกติ และกลุ่มที่มีกระบวนการทำนาแบบคุณภาพ พร้อมทั้งใช้มาตรฐานผลผลิตและคุณภาพของข้าวเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคาจัดจำหน่ายข้าว

๕) สนับสนุนงบประมาณให้แก่กลุ่มชาวนารายย่อยในการพัฒนาข้าวอินทรีย์ ในกิจกรรมส่งเสริมระบบควบคุมภายในและค่าตรวจสอบรับรองมาตรฐานสากล

๖) สนับสนุนให้กลุ่มชาวนา ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่ายหรือผู้ส่งออกข้าวอินทรีย์เข้าถึงแหล่งเงินทุนต่าง ๆ ในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำเป็นพิเศษ ทั้งนี้ ไม่ควรเกินร้อยละ ๓ ต่อปี

๗) พัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดโดยจัดทำหลักสูตรเป็นการเฉพาะ

๘) สนับสนุนให้ผู้แปรรูป ผู้จัดจำหน่ายและผู้ส่งออกทำการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย ผลผลิต

๙) ส่งเสริมให้มีนโยบาย ๑ หมู่บ้าน ๑ คริวเรือน ด้านการทำนาผลิตข้าวปลอดภัย/ข้าวอินทรีย์ พร้อมทั้งจัดให้ตลาดนัดเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง และมีการออกไปรับรองสินค้า

๑๐) สนับสนุนให้ Supermarket ทุกแห่ง ต้องมีข้าวปลอดสาร/ผักผลไม้อินทรีย์วางจำหน่าย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ของสินค้าเกษตร

กลยุทธ์ที่ ๓ การพัฒนาศักยภาพในการเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพจากการประกอบอาชีพทำนา โดยเฉพาะจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชด้วยกลไกที่หลากหลายในระบบสุขภาพและการเกษตร โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสนับสนุนการสร้างและพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางด้านสุขภาพของชาวนาเป็นการเฉพาะโดยจัดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในพื้นที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นครอบคลุมทั่วประเทศ

๒) สำนักควบคุมป้องกันโรค (สคร.) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาผลกระทบและปัจจัยเสี่ยงการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เคมี และลักษณะท่าทางการทำงาน (เออร์โกโนมิก) ในกลุ่มชาวนา อย่างน้อยปีละ ๑ เรื่อง

๓) สำนักควบคุมป้องกันโรค (สคร.) และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพจากสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในกลุ่มเกษตรกร โดยให้หน่วยบริการปฐมภูมิมีการดำเนินงานคลินิกสุขภาพเกษตรกรโดยพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และมีแนวทาง วิธีการประเมินการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Exposure Assessment) ที่ได้มาตรฐานปี ๒๕๕๘ ครอบคลุมร้อยละ ๒๐ ของ รพสต.ในแต่ละจังหวัดและเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ ๑๐ ของทุกปี

๔) สำนักเกษตรจังหวัด และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) รณรงค์เผยแพร่ความรู้และการป้องกันพิษภัยของสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชอย่างทั่วถึงโดยใช้กลยุทธ์เชิงรุกแบบสัญจร รวมทั้งสร้างมาตรการให้ภาคเอกชนที่ประกอบการด้านสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีความรับผิดชอบต่อสังคมรวมทั้งปฏิบัติตามกำหนดอย่างเข้มงวด

๕) สำนักงานเกษตรจังหวัดสนับสนุนการขยายและพัฒนาศักยภาพการเฝ้าระวังภัยพิบัติและภัยศัตรูข้าวของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับตำบลอย่างทั่วถึง

๔. ยุทธศาสตร์ด้านการเพิ่มรายได้ ประกอบด้วยกลยุทธ์ และแนวทางการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

กลยุทธ์ที่ ๑ ส่งเสริมศักยภาพให้ชาวนาและองค์กรชาวนาจัดการตนเองได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่การผลิตข้าว การเพิ่มมูลค่าข้าวและการตลาดข้าว โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนาและองค์กรชาวนาสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองในระดับพื้นที่เกี่ยวกับ การจัดการผลิตข้าว (ต้นน้ำ)

(๑) ให้คำแนะนำด้านเทคนิควิชาการในการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ การบริหารจัดการไร่ได้อย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ โดยจัดให้มีแปลงสาธิตต้นแบบ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ของชาวนา และส่งเสริมใช้เทคโนโลยี และพันธุ์ข้าวให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

(๒) สนับสนุนข้อมูลข่าวสารเพื่อการวางแผนการผลิต แปรรูป และจัดการตลาดข้าว พร้อมทั้งจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศในเรื่องข้าว ชาวนา และที่เกี่ยวข้อง ที่ถูกต้องแม่นยำ เป็นเอกภาพ อาทิ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับข้าวและชาวนา ข้อกำหนด ข้อห้าม รสนิยม รูปแบบความต้องการของตลาด เพื่อสนับสนุนการผลิตตลอดจนถึงการตลาดข้าว

(๓) สนับสนุนการลงทุน พัฒนาระบบชลประทาน ให้มีน้ำเพียงพอต่อการปลูกข้าว อาทิ การทำแก้มลิงเก็บกักน้ำ การขุดสระเก็บกักน้ำในไร่นา และการผันน้ำจากแหล่ง ที่มีปริมาณน้ำมากเหลือใช้ไปเก็บกักในพื้นที่ขาดแคลนน้ำ

(๔) ประชุมหารือกับผู้เกี่ยวข้อง (เช่น โรงสี พ่อค้า ผู้บริโภค) ร่วมวางแผนการผลิตข้าว แปรรูปข้าว ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางการตลาด เชื่อมโยงสู่การบริหารจัดการผลิตอย่างเหมาะสม

(๕) ส่งเสริมสมาชิกจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี และกลุ่มผู้ผลิตข้าวคุณภาพดี

(๖) รมรณรงค์ส่งเสริมให้ใช้ปัจจัยการผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ย สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช อย่างเหมาะสม ถูกวิธี

(๗) ส่งเสริมการใช้เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ ยุงฉาง ลานตาก ร่วมกัน

(๘) สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้สมาชิกกู้ยืมไปลงทุน

(๙) ส่งเสริมสมาชิกลดต้นทุนการผลิต ใช้วิธีการผลิตที่เหมาะสม เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

(๑๐) สนับสนุนสมาชิกพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นาของตนเอง

(๑๑) สนับสนุน ศึกษาค้นคว้าวิจัยพัฒนาพันธุ์ข้าวให้มีพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูงและต้านทานโรคต่าง ๆ และพันธุ์ข้าวที่สามารถปลูกได้ดีในสภาพการณ์ต่าง ๆ (เช่น พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่แห้งแล้ง ใช้น้ำน้อย พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่น้ำท่วมสูง) รวมถึงพันธุ์ข้าวที่สนองความต้องการเฉพาะด้านของผู้บริโภค (เช่น พันธุ์ข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง มีโปรตีน มีวิตามินสูง เป็นต้น)

(๑๒) สนับสนุน พัฒนาระบบคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ และการเตือนภัยธรรมชาติ ที่มีความเที่ยงตรงแม่นยำมากยิ่งขึ้น

๒) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนาและองค์กรชาวนาสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองในระดับพื้นที่เกี่ยวกับ การเพิ่มมูลค่าข้าว (กลางน้ำ)

(๑) จัดให้มีจุดรวบรวมผลผลิตในพื้นที่ วางแผนการรับผลผลิตให้เหมาะสม เพื่อมิให้เกิดการรอคอยเสียเวลา และรวบรวมรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาตามราคาตลาด

(๒) สนับสนุน พัฒนาระบบเกษตรอุตสาหกรรมข้าวครบวงจร หรือนิคมเกษตรอุตสาหกรรมข้าว ซึ่งมีการเชื่อมโยงการผลิตข้าว การแปรรูปข้าว และการตลาดข้าวอย่างเป็นระบบครบวงจร เพื่อยกระดับการผลิต การแปรรูป และการตลาดข้าว เพิ่มมูลค่าข้าวและรายได้ของชาวนาให้สูงขึ้น

(๓) สนับสนุนกลุ่มองค์กรชาวนาจัดทำยุงฉาง ลานตาก เครื่องอบลดความชื้น ไซโล โรงสี เครื่องสีข้าว ส่วนรวม เพื่อการปรับปรุงคุณภาพข้าว เก็บสต็อกข้าว และแปรรูปข้าว

(๔) ปรับปรุงคุณภาพข้าวเปลือก เช่น อบลดความชื้น แยกสิ่งเจือปน

(๕) สนับสนุนการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าข้าว

(๖) สนับสนุน ศึกษาค้นคว้าวิจัยการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และเพิ่มมูลค่าข้าว

๓) ส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวนาและองค์กรชาวนาสามารถบริหารจัดการด้วยตนเองในระดับพื้นที่เกี่ยวกับ การจัดการตลาดข้าว (ปลายน้ำ)

(๑) สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่ม/องค์กรของชาวนา พัฒนาเป็นเครือข่ายผู้ผลิตและจำหน่ายข้าวสาร (Cluster) ในลักษณะพี่ช่วยน้อง โดยมีกลุ่ม/องค์กรของชาวนาที่เข้มแข็งเป็นแกนนำ และสร้างการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับผู้ที่ต้องการข้าวเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า หรือผู้จำหน่ายข้าว (เช่น โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออกข้าว ผู้ค้าข้าวถุง เป็นต้น) ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ (เช่น ห้างสรรพสินค้า ไฮเปอร์มาร์เก็ต ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านค้าสะดวกซื้อ เป็นต้น)

(๒) พัฒนาตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche market) เช่น ตลาดข้าวอินทรีย์

(๓) พัฒนา สร้างตราสินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น (๑ จังหวัด ๑ โมเดล)

(๔) พัฒนาระบบขายตรงเชื่อมโยงผู้ผลิตกับผู้บริโภค เพื่อสร้างตลาดประจำ เช่น โรงพยาบาล เรือนจำ ค่ายทหาร โรงงาน สถานประกอบการภาคเอกชน เป็นต้น

(๕) สร้างนิคมเกษตรกรรมสร้างสรรค์โดยใช้พื้นที่สาธารณะ เพื่อจัดตั้งจุดจำหน่ายข้าวคุณภาพดี ราคายุติธรรม

(๖) จัดให้มีตลาดกลางข้าวเปลือก และตลาดกลางประมวลข้าวสาร

(๗) จัดให้มีระบบเก็บสต็อกข้าว และบริหารจัดการสต็อกข้าว ระบายข้าวเปลือก ข้าวสาร ผลิตภัณฑ์ข้าว อย่างเหมาะสม

(๘) เฉลี่ยคืนกำไรจากการขาย หลังหักค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้าวเปลือก และการทำตลาดข้าว (โดยมีกองทุนรักษาเสถียรภาพราคาเป็นหลักประกันให้ชาวนาได้รับราคาในการขายข้าวที่คุ้มทุน และมีส่วนเกินตามความเหมาะสม)

กลยุทธ์ที่ ๒ การรณรงค์ส่งเสริมผู้บริโภคให้ตระหนักรู้ โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑) รณรงค์ส่งเสริมให้ชาวนาและผู้บริโภคเกิดความรู้ ความเข้าใจ ตระหนัก ในการผลิตและบริโภค “ข้าวปลอดภัย ข้าวอินทรีย์” และสร้างค่านิยมการบริโภคข้าวไทยด้วยการตลาดเชิงสุขภาพ

๒) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารพิษภัยของสารเคมีทางการเกษตรที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และการป้องกัน รักษาพยาบาล กรณีได้รับพิษภัยดังกล่าว

๓) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีช่องทางการสื่อสารทางวิทยุ โทรทัศน์ สำหรับกลุ่ม/องค์กรของชาวนาและผู้บริโภค เพื่อรณรงค์ส่งเสริมเผยแพร่การปลูก การบริโภค “ข้าวปลอดภัย ข้าวอินทรีย์” และให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องแก่ชาวนาและผู้บริโภค

๔) พิจารณาแนวทางจัดเก็บภาษีสารเคมีทางการเกษตร จัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อการดูแลคุ้มครองความปลอดภัยให้กับชาวนาและผู้บริโภค โดยมีองค์กรอิสระเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนดังกล่าว โดยอาจศึกษาการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพเป็นต้นแบบ

๕) สนับสนุน เพิ่มประสิทธิภาพระบบการตรวจรับรองคุณภาพข้าวและผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

กลยุทธ์ที่ ๓ การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงทางด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการสังคมของครอบครัวชาวนา และใช้รายได้สุทธิเป็นตัวชี้วัดเพื่อติดตามประเมินผล โดยมีแนวทางการดำเนินการดังนี้

- ๑) ส่งเสริมศักยภาพให้ชาวนามีรายได้เสริม รายได้ที่มีใช้เงินและการออม
- ๒) น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นวิถีชีวิตของชาวนา
- ๓) พัฒนาระบบสวัสดิการทางด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชาวนาเข้าถึงอย่างเท่าเทียม
- ๔) วัดผลสัมฤทธิ์ของแนวทางข้อ (๑)-(๓) ด้วยตัวเลขรายได้สุทธิของครอบครัวชาวนา นำผลที่ได้เป็นข้อมูลสะท้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

๕. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสุขภาวะชาวนา เพื่อให้การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้ได้ผลอย่างเป็นเอกภาพ มีพลังมุ่งเป้าหมายร่วมกัน เห็นควรพิจารณากลไกการจัดการเป็น ๓ ระดับ ดังต่อไปนี้

๑) กลไกการประสานการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เชิงปฏิบัติการ รัฐบาลต้องสนับสนุนสหพันธ์สมาคมชาวนาไทย เป็นหลักในการเชื่อมโยงการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้ปลูก (ชาวนา) ผู้แปรรูป (โรงสี) ผู้ขาย/ผู้ส่งออก ผู้สนับสนุน ผู้บริโภคและหน่วยราชการเพื่อเป็นห่วงโซ่ระดับชาติร่วมกันดำเนินงานและรับผิดชอบในการจัดสรรผลประโยชน์ของทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม โดยยึดหลักความรักและสามัคคี และใช้หลักการตลาดนำการผลิต รวมทั้งมอบให้สหพันธ์สมาคมชาวนาไทย ทำหน้าที่ติดตามประเมินผลการดำเนินงานดังกล่าวด้วย

๒) กลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด

๒.๑) ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัด ร่วมกับสภาเกษตรกรแห่งชาติระดับจังหวัด เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนระดับพื้นที่ โดยให้ชาวนาและองค์กรชาวนาเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายวางแผนการผลิตตลอดจนถึงการตลาดข้าวและที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมชาวนา ภาคีรัฐ ภาคเอกชน และภาคการเมือง รวมทั้งการเพิ่มสัดส่วนชาวนาในคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงานต่าง ๆ อย่างครอบคลุม โดยเน้นการปรับกลไกที่มีอยู่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเสนอต่อต้านสังกัดที่เป็นหน่วยงานระดับชาติ เช่น สภาเกษตรกรแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย คณะรัฐมนตรี เป็นต้น เพื่อกำหนดเป็นนโยบายปฏิบัติระดับชาติต่อไป

๒.๒) ให้ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระดับพื้นที่ เช่น ระดับจังหวัดขอให้ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) จังหวัด ให้มีภาคประชาสังคมหรือสภาเกษตรกรระดับจังหวัด ร่วมในโครงสร้างของ กรอ.จังหวัดทุกจังหวัด

๓) กลไกสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ระดับชาติ ให้ปรับปรุงโครงสร้างคณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในระดับชาติ เช่น คณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการข้าว (นบข.) โดยเพิ่มตัวแทนของภาคประชาสังคม (สภาเกษตรกรแห่งชาติ สหพันธ์สมาคมชาวนาไทย สภาหอการค้า สมาอุตสาหกรรม) ร่วมเป็นคณะกรรมการฯ ด้วย และเพิ่มให้กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ช่วยเลขาฯ เพื่อกำหนดกรอบนโยบาย แผนงาน และมาตรการเกี่ยวกับสินค้าข้าว ให้การบริหารจัดการสินค้าข้าวสอดคล้องกันทั้งระบบและมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง และติดตาม กำกับดูแลการปฏิบัติตามนโยบาย มาตรการ และโครงการที่อนุมัติ